

VERSLAGEN VAN DE MAANDVERGADERINGEN

te Heerlen op dinsdag 7 november 1967

Dr. Bruna deelt mee dat hij op 25-X-'67 twee slechtvalken waargenomen heeft boven de Berghofwei, op 17-VII een wespendif aan de rand van het Berghoevenbos. Daarna vertelt hij iets over kraanvogels. De spanwijdte van deze is 114 cm, die bij de ooievaar 102 cm. De soort broedt in moerassen om de Oostzee, in de herfst trekt hij over de Middellandse zee naar het Nijldal waar hij overwintert. Rustplaatsen op deze trek zijn o.a. Grote Peel, de Hamert, vroeger ook de Brunsummerheide, maar ook zeer vaak de Fagnes. In ons land trekt hij langs de oostgrens. Op 7 nov. j.l. zag hij tegen acht uur 's morgens een grote groep vliegend over een breed front van ca. 400 m op een hoogte van 80-100 m van Leenhof naar Molenberg in Z. richting. De troep bestond uit ongeveer 160-170 exemplaren en met deze groep vlogen roeken en kauwtjes mee. De troep maakte zeer weinig geluid.

Verdere gegevens over de kraanvogeltrek van Br. Arnoud en de heren Bult en Felder zullen in het jaaroverzicht worden opgenomen.

De heer **J. Erkens** uit Beek, deed de volgende vogelwaarnemingen:

1-V-1967 Limbrichterbos *Paapje* ♀ ♂

14-V-1967 Cottesen *Wespendif*; *Buizerd* 4 ex. schroevend; tussen Sippenaken en Plombière *IJsvogel*.

9-VI-1967 Ransuil broedt in 't Vijlenerbos reeds 7 weken op onbevuchte eieren.

17-VI-1967 Limbrichterbos: *Grauwe klauwier* (broedgeval).

25-VI-1967 In Beek zijn van 7 jonge *Kerkuilen* slechts 2 ex. over (geringd).

29-VII-1967 Mechelse heide: *Boomvalk*.

3-VIII-1967 Geleen: *Dodaars* 2ex (juv).

24-IX-1967 Neerbeek: *Ortolaan* ♂ geringd.

De heer **Weusten** wil nog even terugkomen op zijn mededeling over de gefascieerde *Carlina vulgaris* in het laatste maandblad blz. 152.

Volgens Prof. Dr. J. Heimans komt de Driedistel in Nederland niet algemeen voor; van deze soort zag of hoorde hij niet eerder van een bandvorming. Het is echter uit het buitenland wel bekend. In Hegi, Flora von Mitteleuropa,

staat zelfs: „Häufig sind die Stengel bandartig verbreitert und in diesen Formen z.T. vererbbar". In Penzig, Pflanzenteratologie: „neigt augenscheinlich in besonderer Weise zur Fasciation".

Op mijn vraag naar de oorzaak van dit verschijnsel antwoordde Prof. Dr. J. Heimans: een bepaalde verklaring voor het spontaan optreden van het verschijnsel is, zover mij bekend, nog nooit gegeven. Nu u schrijft dat deze afwijking zo talrijk voorkomt op één plek komt bij mij het idee op dat in dit geval misschien het bespuiten met groeistof (stoorstof, weedkiller) of het per ongeluk morsen van een spuitmiddel de oorzaak kan zijn.

De eigenaar van het weiland vertelde mij inderdaad dat hij „van alles had geprobeerd om die rotdistels weg te krijgen". Hij had zelfs de

dosis weedkiller drie keer sterker genomen dan volgens gebruiksaanwijzing was aangegeven, maar „ze zijn niet kapot te krijgen”.

De heer **Bult** heeft op zijn wekelijkse excursie met enkele vogelliefhebbers 'n interessante waarneming gedaan bij de visarend, die reeds vermeld werd door de heer G. Hanekamp in „De Levende Natuur” jg. 69, afl. 9 „Visarenden en lintwormen”. Deze schrijver zag een visarend op een gegeven moment een lang wit „iets” opzij gooien. Tot zijn grote verwondering bleken het twee lintwormen te zijn van ieder 20 cm. lengte. Voor de rest waren er slechts enige schubben overgebleven: vlees, geraamte en darmen waren allemaal opgepeuzeld. Op 23 sept. zagen we bij Stevensweert een visarend. We genoten van het duiken naar vis en het opeten van de prooi op afrasteringspaaltjes. Een korte tijd waren er zelfs twee vogels. Het ex. dat op een paaltje zat, ging meteen op de wieden toen nummer twee verscheen. Het bovenstaande artikel was er de oorzaak van dat we de „eetpaaltjes” eens gingen inspecteren. En behalve veel visschubben vonden we opeens, keurig geëtaleerd aan de prikkeldraad een $\pm$ 20 cm lange lintworm.

Vreemd eigenlijk, want de volgende waarnemingsdagen leerde ons welk een verwoede „tafelschuimers” kraaien zijn. Toch vonden we ook de volgende dag bij een ander paaltje twee stukjes van eenzelfde parasiet. De lintworm van de dag tevoren was verdwenen. De eerstvolgende waarnemingsdag, de 27ste, leverde weer een complete, zelfde soort lintworm op. Slechts eenmaal lukte het, te zien wat een visarend, 'n keer niet lastig gevallen door kraaien, van een vis overliet: wat schubben en de ingewanden. De vogel werd het laatst waargenomen op 8-X-1967.

Karl-Heinz Moll schrijft in „Der Fischadler” uit Die Neue Brehm-Bücherei: „Fischadler kröpfen die langen Darmteile ihrer Beute fast niemals mit. Durch rückartige Schüttelbewegungen des Kopfes werden sie fortgeschleudert, falls sie einmal am Schnabel hängen. Zunächst nahm ich an, daß die Vögel Mühe hätten, den Darm herunter zu schlingen. Vielleicht liegt dem aber eine instinktive Schutzmasznahme gegenüber Bandwürmern zu grunde. 1953 beobachtete ich, wie ein Fischadler ein verhältnismäßig langes weisses Ge-

bilde in der beschriebene Weise von sich warf. Es war ein Bandwurm, den ich dann am Waldboden fand. Leider versäumte ich es, den Wurm bestimmen zu lassen”.

Wij verzuimden en betreuren hetzelfde. Behalve de reeds genoemde vondsten leverden het inspecteren van de paaltjes ook nog een intacte visblaas en een braakbal compleet met visgraten op. 'n Visarend werd in dit gebied door een viscontroleur tevens vogelkenner, de heer van Pie, vanaf 4 juli 1965 tot nu toe geregeld waargenomen.

Die 23ste sept. 1967 te Stevensweert werd voor ons wel een heel goede dag, want het lukte ook nog op 'n gegeven moment van enige meters afstand een Roodhalsfuut te zien.

Vervolgens vertoont de heer Bult moederkoorn op *Molinia coerulea*, Pijpestrootje en vertelt vervolgens iets over paddestoelen aan de hand van een groot aantal kleurendia's, onder grote belangstelling van de aanwezigen.

te Maastricht op 7 december 1967

Voor het eerst als voorzitter opent **Prof. van Boven** de vergadering en ontvouwt enige plannen, o.m. naar aanleiding van een ontvangen brief, waarin geklaagd werd over te weinig excursies voor leden, en over moeilijkheden om Heerlen op een vroege zondagmorgen te bereiken, wanneer vandaaruit een dagexcursie wordt gemaakt: bij te geringe deelname uit Maastricht rijdt de bus dan rechtstreeks naar België.

Het bestuur wil er naar streven vier excursies per jaar te organiseren met een meer wetenschappelijk doel: botanie, zoölogie, geologie van een bepaalde streek. Deze zullen in het maandblad van te voren worden besproken zodat iedere deelnemer zich kan voorbereiden op wat hij gaat beleven. Naast deze excursies zullen de algemene excursies blijven bestaan, die in principe worden geleid door het I.V.N.

De secretaris bespreekt het nieuwe nummer van de Wetenschappelijke Mededelingen van de K.N.N.V.: Ons Krijtland III, geschreven door Dr. van Wijngaarden, over de Ondergrondse Kalkgroeven van Zuid-Limburg. Hij verwijst naar een binnenkort te verschijnen bespreking in de rubriek Limburgensia van het

maandblad over dit interessant en deskundig geschreven boekwerkje.

Dr. **Kruytzer** spreekt zijn dank uit voor het naar hem genoemde nummer van het maandblad. Hij brengt een verzoek over van John Clerx, biologisch student te Leiden, die aan de leden vraagt in hun tuin of bij hun huis uit te willen kijken naar naaktslakken, eventueel ook naar andere slakken, en deze naar hem te willen opzenden (dr. de Bruynestraat 5, Leiderdorp). Clerx is bezig met een studie over de verspreiding van de Limburgse slakken en hun biotopen. Men kan slakken geruime tijd in leven houden met schijfjes rauwe aardappel. Zij kunnen verzonden worden in een doosje waar zij niet doorheen kunnen knagen, als „monster zonder waarde”, met vermelding van „Mollusken voor Wetenschappelijk Onderzoek”. Zij kunnen ook op het museum worden afgegeven.

De heer **Vic. Janssen** heeft tijdens een sneeuwbuï regenwormen uit de grond zien kruipen: die kwamen tussen de voegen van een betegeld pad te voorschijn. Hij verwondert zich over de activiteit van deze koudbloedige dieren bij zo'n lage temperatuur. De voorzitter wijst in de eerste plaats op het mikroklimaat van de luchtlaag dicht bij de grond en op de warmte van de tegels; het was pas in de loop van de nacht gaan vriezen. Belangrijk lijkt het hem dat koudbloedige dieren alleen de temperatuur van hun omgeving hebben wanneer zij inactief zijn: bij insecten moet een bepaalde drempelwaarde bereikt zijn voordat het dier kan vliegen; bij pijlstaarten ligt deze waarde bij 40°C., bij meikevers bij 28°C. Deze hoge temperatuur wordt bereikt doordat warmte vrijkomt bij inwendige reacties bijv. bij spierbewegingen. De mulder pompt, zei men vroeger. Door deze pompbeweging worden de blazen in de tracheeën met lucht gevuld, en komt warmte ter beschikking, zodat de meikever kan wegvliegen. Bij regenwormen zal de drempelwaarde waaronder geen bewegingen mogelijk zijn, laag liggen, zodat de spierwerkingen in het dier al gauw voor voldoende warmte kunnen zorgen.

De heer **Kemp** deelt de volgende vogelwaarnemingen mee:

Behalve de reeds eerder door mij vermelde Engelse Gele Kwikstaart zagen dhr. Veugen en ik op 7 mei j.l. bij Neerharen (B.) ook een Gele kwikstaart met een zwarte bovenkop en wan-

gen, terwijl geen witte streep onder het zwart van de wangen waarneembaar was. Dit moet een mannetje Balkan Gele kwikstaart (*Motacilla flava feldegg*) zijn geweest. Ook enkele Belgische vogelwaarnemers zagen diezelfde dag bij Genk (B.) een dergelijke vogel. („De Wielewaal” 1967, bladz. 252).

Op 11 VI nam ik een Vuurgoudhaantje (*Regulus ignicapillus*) waar, dat een jong voerde, op de begraafplaats te Maastricht. Bij het jong was de zwarte oogstreep en de typische tekening van de vleugel reeds vrij duidelijk aanwezig.

Diezelfde dag waren ook een 6-tal Europese Kanaries (*Serinus serinus*) aldaar.

Drie Ortolanen (*Emberiza hortulana*) zongen op 17 VI ten Z. van St. Odiliënberg. Waarom zou deze vogelsoort toch geen broedvogel zijn in het gebied met een straal van meer dan 20 km rond Maastricht?

Op de heide ten O. van Zoetendaal (B.) was er op 27 VI 1 Duinpieper (*Anthus campestris*). De ongestreepte borst, de lichte poten en de mus-achtige roep waren duidelijk waarneembaar. Zou deze vogelsoort aldaar hebben gebroed?

In het bos op Belgisch gebied direkt ten Z. van Noorbeek werd op 28 VI midden op de dag een Bosuil (*Strix aluco*) lastig gevallen door zangvogels. Af en toe hoorde ik de Bosuil „koewiet” en vrij zacht „hoe, hoe, hoe, hòèè” roepen. Naar ik stellig aanneem werden beide soorten roep door één vogel voortgebracht; sommige schrijvers menen, dat de „koewiet”-roep alleen door het wijfje en de andere roep alleen door het mannetje wordt voortgebracht. Ook jonge dieren roepen „koewiet”.

Op 21 VI waren er tenminste 4 Kieviten (*Vanellus vanellus*) op het terrein bij de Beatrixhaven en op 15 VII ca 15 exemplaren in het Bosscherveld te Maastricht, terwijl bijv. 10 Kieviten overvlogen te Wijlré op 3 VII. Het is merkwaardig hoe deze vogelsoort de laatste 10 jaren ook gedurende het zomerseizoen overal in Z.-Limburg worden gezien.

Van de Grote Gele Kwikstaart (*Motacilla cinerea*) zag ik 1 mannetje en 1 wijfje langs de Geul te Wijlré op 8 VII en 2 wijfjes langs de Geul te Geulhem.

Te Geleen op de plas bij de Kluis zwommen

op 23 VII 1 volwassen Dodaars (*Podiceps ruficollis*) met 2 jongen.

Van 23 tot en met 30 juli waren er 40, soms zelfs meer dan 60 Kemphanen (*Philomachus pugnax*) ten Z. van Stevensweert.

Op een plas aldaar was er o.a. op 24 VII een Fuut (*Podiceps cristatus*) met één jong.

Een groep Kraanvogels (*Grus grus*), waarvan ik nog net 5 exemplaren zag, trok op 21 X over Wijk in Z. richting en op 7 XI vlogen ca 180 vogels in V-formatie over het centrum van Maastricht eveneens in Z. richting.

Op 26 X waren nog 2 Boerenzwaluwen (*Hirundo rustica*) in het Geuldal te Meerssen.

Br. Virgilius toont een doos met opgezette goudwespen en hun prooi. Hij heeft vroeger wel eens verteld dat sommige larven van goudwespen zich voeden met de voorraad stuifmeel en honing van hun waard. Dit is niet juist: alle goudwesplarven zijn carnivoor: zij komen later uit het ei dan de larve van hun gastheren, en verorberen deze pas wanneer die bijna volwassen zijn. Dergelijke medebewoners worden aangeduid met de naam „inquilinen”.

Van de heer **Onstenk** kwam de mededeling dat onder de luifel van het stationsgebouw van Maastricht in een van de nesten van de zich daar reeds jaren bevindende huiszwaluwkolonie op 10 november nog jongen zijn gezien door zijn zoon Bert. De volgende dag waren alle nesten losgestoten, kennelijk om het houtwerk schoon te maken.

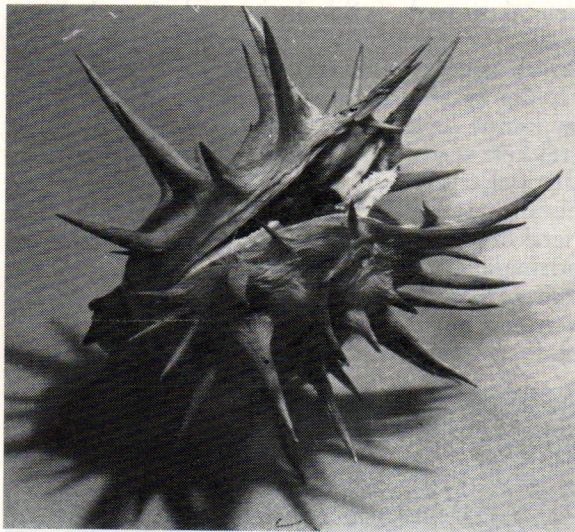
Dr. van Nieuwenhoven had op 4 november te Wolder in Maastricht een klapkester ♂ geringd, en op 8 oktober een waterpieper. De laatste werd gedetermineerd door prof. Voous. Op 28 oktober vertoonden zich nog drie huiszwaluwen boven het net.

De heer **Geurts** (Echt) vermeldt nog het volgende:

in september werd in een oude tuin te Pey-Echt door een lid van de biologische werkgroep Pepijnsland, de heer R. Gijzelaars, een doornappelplant gevonden, die door zijn grootte en vooral door zijn forse vruchten afweek van de gewone inlandse doornappel, *Datura stramonium*, die wij dit jaar op diverse plaatsen in Midden-Limburg aantreffen.

Een beschrijving met tekening vonden wij in de Flora Neerlandica, deel IV, afl. 2, pag. 71. De plant bleek te zijn *Datura ferox* L., die sinds

1950 op enkele plaatsen in ons land wordt aangetroffen (Helden). Het Echtse exemplaar had een hoogte van ruim 1.90 m, bezat grote zijtakken, zodat de omtrek wel 4 m bedroeg, terwijl de stengel aan de voet een doorsnede had van 6 cm. Voor een eenjarige plant respectabele afmetingen!

Datura ferox. Doosvrucht met forse stekels.

Foto: P. Mestrum.

Half oktober droeg de plant een zestal ongeveer rijpe zaaddozen. Vooral deze doosvruchten vielen op door hun forse vorm en geweldige stekels. Met de stekels die gemiddeld 3 cm lang waren, aan top en voet van de vrucht iets korter, met soms een twee- of drietandige top, waren de vruchten $\pm$ 9 cm lang, terwijl de gewone doornappel veel kleinere doosvruchten heeft met een zeer groot aantal kleine stekels. De laatste bloeit echter met grotere bloemen. De dikke zaden van *Datura ferox* zijn onder de loupe zeer mooi met hun gerimpelde huid.

Over het algemeen wordt aangevoerd met boekweit uit Zuid-Afrika. Door het verdwijnen van vele oude boeretuinen en open mestvaalten is het gevaar niet groot dat deze vergiftige plant zich sterk zal uitbreiden. Toch zou het interessant zijn haar in de toekomst in het oog te houden.